

הפרשה מן המוקף

נושא זה יחלק לארבעה חלקים עיקריים:

- א) המקורות למוקף — דאורייתא או דרבנן, ומה הדין בדיעבד אם תרם.
- ב) על איזו הפרשה חל דין מן המוקף, ועל מי היא חלה — השיטות העיקריות בענין.
- ג) כיצד יש לתרום כדי שתקרא התרומה „מן המוקף“?
- ד) האם בעיני „מוקף“ בכל שלבי התרומה — מקריאת שם ועד לחלות ההפרשה?

א. המקורות למוקף:

נראה שהמקור העיקרי לדין מן המוקף נמצא בירושלמי תרומות דף ח' ע"ב: תרומת מעשר לימדה על תרומה גדולה שהיא ניטלת מן המוקף והיא ניטלת שלא מן המוקף. ומנין שתרומת מעשר ניטלת שלא מן המוקף? מכל מעשרותיכם — אחד ביהודה ואחד בגליל. — היינו: מפורש דהירושלמי לומד דהמקור לדין מוקף בתרומה גדולה הוא מדאורייתא, ואילו בתרומת מעשר שכתוב בו מכל מעשרותיכם אין דרישה מדאורייתא לתרום מן המוקף [מכל מעשרותיכם קאי ודאי על תרומת מעשר ולא על תרומה גדולה, כיון שכתוב: מעשרותיכם, ולתרומה גדולה אין שם מעשר (ריטב"א בגיטין ל"א ע"א)]; ועין בהגהות הגר"א דגורס: מנין שתרומה ניטלת מן המוקף? אמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי: ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן.

רוב הראשונים מסכימים עם הירושלמי דתרומה מן המוקף היא מדאורייתא, ולומדים זאת מ„והרמותם ממנו תרומת ה'“, או מ„מכל חלבו את מקדשו ממנו“ או מ„ולא תשארו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו“ (במדבר י"ח) כשהגש מושם על המלה „ממנו“ שמשמעה: חייבים להרים את התרומה מתוך הטבל עצמו ולא כשהם שני חלקים נפרדים. לקמן נעין באלו מציאות נחשבים מחוברים לענין מוקף ובאלו לא. רש"י, לעומת זאת, בגיטין ל' ע"ב אומר כך: מן המוקף — סמוך, כמו: אין מקיפין שתי חביות. אסור לחבר לומר תבואה שיש לי במקום פלוני תהא תרומה על זו, שמא אותה שעה אינה בעין, ואם עשה עשוי. עכ"ל. מכאן נראה, לכאורה, שרש"י למד דהאסור להפריש שלא מן המוקף הוא מדרבנן, ורק על חברים, וטעם האסור — שמא הפירות שאני מפריש עליהם במקום אחר — אינם בעין, ונמצאתי אוכל טבלים — אלא שרש"י בסוטה ל' ע"ב לענין חלה אומר: מוקף, לשון מחובר ומקורב, כמו אין מקיפים שתי חביות, ומקרא נפקא לן, „ממנו“ — מן המוקף לו, בספרי. משמע מרש"י זה דלפחות גבי חלה, ותרומה גדולה דהוקשה לחלה, האסור הוא דאורייתא. ועוד, ודאי רש"י לא יחלוק על הירושלמי ועל ספרי! (באמת יש לציין דבספרי אין נזכר שום לימוד לענין מן המוקף. נזכר רק כך: ואמרת אליהם... בהרימכם את חלבו ממנו... הרי זו אוהרה ללויים שלא יהו תורמים אלא מן המחובר. ע"כ. אלא שאת גירסא זו מוחק הגר"א וגורס: מן המובחר, דהיינו — מצוה לתרום מן המובחר.

הרמב"ן בגיטין ל"א ע"א מתרץ את רש"י בשני אופנים:

א) ההיא דירושלמי הוא רק אסמכתא בעלמא.

ב) תרומה גדולה צריכה להנטל, אמנם, מדאורייתא, אבל תרומת מעשר — אינה צריכה להינטל מן המוקף. בא רש"י והסביר דהא דאומרת הגמרא בגיטין ל' ע"ב על תרומת מעשר, „וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף” — אינו אלא איסור מיוחד על חברים בלבד לתרום שלא מן המוקף מחשש שמא הפירות אינם בעין, ונמצא אוכל טבליים. מהרמב"ן משמע דנוטה יותר לפרש את רש"י דבעינן בתרומה גדולה מן המוקף מדאורייתא. וכן נראה דהכי משמע נמי מרש"י בסוטה דלעיל, דכתב להדיא: ומקרא נפקא לן, וכן מסביר הר"ש את רש"י בפ"ב דביכורים מ"ה.

הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם, הלכות תרומות פ"ג ה"כ כותב וז"ל: אבל אומר אני שהלוי אינו תורם אלא מן המוקף ועליו הוא אומר והרמותם ממנו תרומה מן המחובר והטעם שמא ישכח ויעשה את התרום תרומת מעשר על מקום אחר. אבל ישראל התרום תרומת מעשר תורם שלא מן המוקף שאין לחוש לכך, והטעם לתרומה גדולה שאינה ניטלת אלא מן המוקף, מפני שניטלת באומד ולא יוכל לכוון כשיעור אלא מן המוקף, ועוד שמא ישכח. ע"כ. והראב"ד תמוה ולא אבינו, אבל מכל מקום משמע מדבריו דרבנן הם האוסרים על בן לוי לתרום תרומת מעשר שלא מן המוקף, והא דכתב דלומדים מ„ממנו” הוא רק אסמכתא בעלמא.

יוצא איפא דישנן שתי שיטות עיקריות מהיכן לומדים את מן המוקף. האחת — הראב"ד ורש"י בהסבר א' ברמ"בן דהאיסור שלא מן המוקף הוא מדרבנן, גם בתרומה, והשניה — שאר השיטות, דבתרומה גדולה הוא איסור דאורייתא, ונלמד מ„ממנו”.
שאלת השאלה: מה הדין אם תרם בדיעבד שלא מן המוקף? התרומתו תרומה אם לא?

רש"י בגיטין ל' ע"ב אומר דאם תרם תרומתו תרומה, וכ"כ הרמב"ם והשו"ע להדיא. וצריך להבין: בשלמא לראב"ד ולרש"י — בהסבר א' דרמב"ן, דכל האיסור הוא רק דרבנן מחששות שונים, הרי שאם תרם בכל זאת, והחששות נתבדו — אין כל מניעה דתרומתו תהיה תרומה, אבל לשיטת הרמב"ם ובעקבותיו השו"ע, ולשיטת התוס' בגיטין ל' ע"ב, דתרומה גדולה ניטלת מן המוקף מדאורייתא, היכן מצינו בתורה דתרומתו תרומה אם תרם בדיעבד שלא מן המוקף?
הנהגה מתלבטים הרבה: מנין מוכח בגמרא דאכן תרומתו תרומה, דכולם פוסקים כך?

הגר"א ביו"ד סי' של"א ס"ק ס"ט אומר וז"ל: ואם הפריש — עי' תוס' דב"ק קט"ו ע"ב ד"ה הרי כו' וי"ל כו', ע"כ. ונראה דכוונתו להא דבכסף משנה בהלכות תרומות פ"ג ה"י וז"ל: ומ"ש ואם הפריש נלמד ממה שיבוא בסמוך היה טעון כדי יין וכו' טעמא שהיו משתברים, הא לאו הכי תרומתו תרומה. ע"כ. דהיינו: נאמר בבריתא: הרי שהיה טעון כדי יין וכדי שמן וראה שהן משתברות, לא יאמר הרי זה תרומה ומעשר על פירות שיש לי בתוך ביתי, ואם אמר — לא אמר כלום. והקשו תוס' שם ד"ה הרי שהיה: וא"ת, אפילו אין משתבר נמי לא יאמר, דאסור לתרום שלא מן המוקף; וי"ל דנקט משתברות משום דבעי למיתני סיפא ואם אמר לא אמר כלום, ואנו נוכיח לדידן: טעמא שהיו משתברות, לכן אם אמר לא אמר כלום, משמע דאם יש רק חסרון של „לא מן המוקף” — תרומתו תרומה.

וקשה בשלמא להאי תירוץ דתוס' דהבאנו לעיל, שפיר קדייק מכאן דשלא מן המוקף תרומתו תרומה, אבל לתירוץ ב' שם בתוס', דנקט „משתברות” כדי לכלול

שבתות וימים טובים דבהם מותר לתרום שלא מן המוקף, לא גוכל לדיק דשלא מן המוקף תרומתו תרומה, כיון דכל הסברא דנקט משתברים דאי לאויהכיי-תרומתו-תרומה, היינו משום דמיירי בשעה שמותר לתרום שלא מן המוקף, אבל בימי החול דאסור לתרום, מהיכא תיתי דאם תרם תרומתו תרומה ?

הרדב"ז טוען דלמדים דאם תרם שלא מן המוקף תרומתו תרומה מהא דתנן בפ"ק דחלה: ואין ניטלים אלא מן המוקף, ולא תני: ואם תרם אין תרומתו תרומה כדקתני בסיפא, ועי"ש. ולא מוכרח כולי האי.

היה מי שרצה להוכיח זאת מהא דהמפקיד פירות אצל חברו הרי זה לא יגע בהן (בבא מציעא ל"ח ע"א). ואמרינן בגמרא דחיישינן שמא עשאן בעה"ב תרומה ומעשר על מקום אחר, ומבינה הגמרא בתחלה שהתרומה תרומה למרות דהוי שלא מן המוקף, הראיה דחיישינן שמא הקונה את הפירות מהנפקד יאכל תרומה כיון דבעה"ב הפריש עליהם, ולמסקנה לא חיישינן להכי רק כיון דמוקמינן דמוכר הנפקד את הפירות לכהנים, משמע דתרומת בעה"ב — תרומה למרות דתרם שלא מן המוקף! וגם זו אינה הוכחה לכל הפוסקים, דהא תוס' בגיטין ל' ע"ב העמיד את הגמרא דידן בשבתות וימים טובים, דאז שרי, לדעתו, לתרום שלא מן המוקף, וא"כ פשיטא דאם תרם בהיתר — תרומתו תרומה, אבל מנא לן דתרומתו תרומה אם תרם באסור שלא מן המוקף ?

ולאשרי נמצאה הוכחה לענין מהא דעירובין ל"ב ע"א. נאמר התם בבביתא: האומר לחברו...מלא לך כלכלה זה תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי, בד"א בעם הארץ, אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר — דברי רבי, רשב"ג אומר: בד"א בעם הארץ, אבל בחבר — אינו אוכל עד שיעשר; וביארה הגמרא דחולקים רבי ורשב"ג אם ניחא ליה לחבר דליעביד איסורא קלילא ולא ליעביד עם הארץ איסורא רבה או לא. כלומר: לדעת רבי, ודאי החבר עשר את הפירות כדי לא להאכיל לעם הארץ טבליים, ולדעת רשב"ג, ודאי לא עבר החבר על איסור שלא מן המוקף, ולכן אוכל את הפירות ומעשרן ודאי. עכ"פ, נאמר להדיא, דאם עם הארץ שלחני, עלי לעשר דמאי, שמא עם הארץ עשר; ואי תימא דשלא מן המוקף אין תרומתו תרומה, אמאי מעשרן דמאי? יעשר ודאי, דהא לא הועיל העישור! אלא משמע דדאי עישור עם הארץ מועיל, למרות שעשר שלא מן המוקף [ולכא למימר דמעשרן דמאי שמא הפריש קודם לכן, דאי הכי היה צריך רשב"ג לומר כן גם בחבר, דלא יעשרן הקוטף ודאי שמא הפריש קודם (כיון דעתה קוטף את הפירות, ואין מפרישין על המחובר)]. אבל ליכא לאוכחי דמועיל שלא מן המוקף מהא דהחבר יכול להציל את עם הארץ שלא יאכל טבליים ע"י תרומת החבר שלא מן המוקף, דהא, גיחא ליה" פירושו שבאמת מותר לו לתרום כשהוא במצב זה של איסורא רבה ואיסורא זוטא, ואז ודאי שתועיל התרומה, אבל אם נאמר שאסור לו, מנא לן דמועילה התרומה?.

ועתה נבוא לבאר מנין לנו שהתורה מתירה בדיעבד, לשיטת דתרומה גדולה אסור לתרום שלא מן המוקף מדאורייתא:

בתרומה דף ה' ע"א מקשה הגמרא על רבא דאמר: „כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני", מהא דאם תרם מן הרע על היפה — תרומתו תרומה, למרות דהוא איסור דאורייתא; ומתרצת הגמרא: שאני התם דגלמך מפסוק דתרומתו תרומה, דכתיב: ולא תשא עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו. אם אינו קדוש גשיאות חטא למה? מכאן לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה; והקשו תוס'

שם ד"ה אם אינו: וא"ת; נימא דנשיאות חטא הוי משום דעבר אמימרא דרחמנא! ותירצו, דאם לא היתה תרומתו תרומה, מדוע התורה מדגישה נשיאות חטא? פשיטא דיש נשיאות חטא אי עבר אמימרא דרחמנא! ומדהדגישה זאת, משמע דרק כאן תרומתו תרומה; ואומר השיטה מקובצת דעכ"פ מוכח, דכל האיסורים הגלמדים מ,,בהרימכם את חלבו ממנו" — אם יעבר עליהם תהיה תרומתו תרומה, והיות ומ,,ממנו" למדים שאין תורמים אלא מן המוקף, בא,,ולא תשאו עליו חטא" לומר שאם תרם — תרומתו תרומה, בין לאביי בין לרבא; ואע"ג דיש הלומדים ענין זה שלא תורמין מן המוקף מ,,ממנו" אחר המזכר שם, כדלעיל — היות ואין הלימוד מדרש הפסוק אלא ממשמעותו, אין זה משנה מאיזה,,ממנו" למדים את הדבר, וא"כ בא ולא תשאו עליו חטא למימר דתרומתו תרומה (ומוכח ד,,ממנו" הוא ממשמעות הפסוק, דאי לאו הכי, מה ידרשו כל הלומדים מכל ה,,ממנו" הנצאים בתרומת מעשר, לבד מה,,ממנו" הנדרש שאינו תורמים-שלא-מן-המוקף — לדעתם? אלא ודאי לאו מיתורא קילפינן אלא ממשמעות הפשט)!

לסכום יוצא, דלכל השיטות ברור שאם תרם — תרומתו תרומה. אם האסור מצד גזרה שמא אינו בעין (רש"י), או שמא יעשה את התרום תרומת מעשר, או שמא יפריש יותר מדי מחמת שמפריש באומד (ראב"ד), אין סיבה שלא תהיה תרומתו תרומה אם שאר התנאים להפרשה כהלכתה נתקיימו; ואם האסור הוא דאורייתא, נלמד שתרומתו תרומה מ,,לא תשאו עליו חטא".

ב. על איזו תרומה חל דיין מן המוקף, ועל מי היא חלה, השיטות העיקריות בענין: שיטת רש"י: ראינו כבר שרש"י מוסבר בשני אופנים. האחד — דבכל התרומות והמעשרות יש חיוב מדרבנן על חברים לתרום מן המוקף, דחבר צריך לחוש שמא הפירות שתורם עליהם אינם בעין; והשניה, והיא לפי הסבר רוב הראשונים וכן נראה מרש"י בסוטה ל' ע"א — דהאיסור הוא דאורייתא, כדדרשינן מ,,ממנו"; אלא שבשאר המעשרות חל עדיין איסור על חבר לתרום שלא מן המוקף שמא אינו בעין, ולפי זה הא דאמר רש"י בגיטין ל' ע"ב: אסור לחבר לומר תבואה שיש לי במקום פלוני תהא תרומה על זו — פירושו תרומת מעשר.

הפני יהושע בגיטין ל' ע"ב מסביר דלא נחית רש"י לומר כתוס' דגזרינן תרומת מעשר אטו תרומה גדולה, כיון דסברתו היא דכל מה שהתירה התורה בפירוש, לא שייך דרבנן יבואו ויאסרו מצד גזרה. אם התורה אמרה בפירוש שמותר לתרום — מ"מכל מעשרותיכם" — לא יכולים רבנן לאסור זאת מגזרה אטו תרומה גדולה, כיון דחזו שהתורה עצמה לא נחית לאסור והתירה להדיא. לכן אומר רש"י דמעיקר הדין מותר לתרום תרומת מעשר שלא מן המוקף, אלא דגזרו רבנן על חברים לעשות זאת מחשש אחר — שמא אינו בעין; ונראה דמצוה על כל אדם להפריש כשהפירות בעין, כדי שלא יגיע לתקלות, אלא דרבנן החמירו מטעם זה ואסרו זאת רק על החברים. בבבא מציעא ל"ח ע"א איתא: המפקיד פירות אצל חבירו, אפילו הן אבודין — לא יגע בהן. רשב"ג אומר: מוזכרן בבי"ד... (עי"ש) ומשמע התם דלרב נחמן בר יצחק לא יגע בהן כיון דחיישינן שמא עשאו בעה"ב תרומה ומעשר על מקום אחר, היות והנפקד לא נוגע — לפיכך בעה"ב עושה אותם תרומה ומעשר על מקום אחר; יקשה מהכא על רש"י, היכי שרי לבעה"ב לעשותם תרומה ומעשר על מקום אחר, וליחוש שמא יאבדו או ירקבו (רש"י בחולין ו' ע"ב אומר דחשש מוקף הוא גם שמא ירקב)! מתרץ

הריטב"א בגיטין ל"א ע"א דהא דחיישינן שמא אינו בעין, היינו כשהתורם אינו יודע מה נעשה עם הפירות הנתרמים, כגון בישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לאביך בידי, דאזי עדיין אינו של הלוי והישראל עלול לחזור בו (למרות שיעשה איסור כשיחזור בו, וכדמשמע בב"מ מ"ט ע"א), ואז חיישינן שמא הישראל לא שמר את הפירות במקום המשתמר, אבל כשיודע התורם מה נעשה עם הפירות, כגון שהיה במקום המשתמר לדעתו, או כפקדון אצל מישהו, לא חיישינן שמא אינו בעין, כי מן הסתם שם הנפקד את הפירות במקום הראוי להשתמר מכל החששות, וכל שכן אם למעשר עצמו ברור ששם הפירות במקום טוב, ולשיטה דבתרומה גדולה בעינן מוקף מדאורייתא. צריך לומר דתרומה היינו תרומת מעשר. אבל קשה על כך מחולין ז' ע"א, גבי העדאת ר' יהושע לפני רבי על ר"מ דאכל עלה של ירק בבית-שאן, והתרת דבי את בית-שאן כולה, דשואלת הגמרא התם מנין לר' יהושע שר"מ לא הפריש ממקום אחר בלא שר' יהושע ירגיש, ומתרצת דלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. וקשה, מנין לר' יהושע דהוי שלא מן המוקף? אולי הוי במקום המשתמר לדעת ר"מ, והפריש ר"מ כדבעי? ושם בלאו הכי פריך הגמרא שפיר, ולמסקנת הגמרא דמן הסתם בדק ר' יהושע את כל האפשרויות לפני שהעיד, בדק הוא גם אם הפריש ר"מ ממקום אחר.

בבבא מציעא מ"ט ע"א, גבי דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה איתא: ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי, בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר. וקשה על רש"י, איך מותר לבן לוי לעשותו תרומת מעשר? ליחוש שמא אינו בעין! וליכא למימר דמיירי בעם הארץ, דאם כן אמאי שואלת הגמרא בגיטין ל' ע"ב על ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לאביך בידי והא לך דמיו חוששים לתרומת מעשר שבו — וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף? אלא צריך לומר כפירוש תוס' שם בתירוצו השני, דמן הסתם מדובר בת"ח, כיון דאין נותנים מתנות לעם הארץ, ואם כן הכי נמי נימא בבבא מציעא מ"ט ע"א והדרא קושיא לדוכתא!

הריטב"א בבבא מציעא מתרץ דרשאי בן לוי היינו בעתו בבית ישראל, כלומר: ברגע שהישראל אומר ללוי בביתו של הישראל: כור מעשר יש לך בידי, מפריש הלוי מן המעשר את תרומת המעשר. וצריך לומר דבגיטין לא חיישינן להאי חששא מועטת שתרם בעודו בבית ישראל, ולכן אקשינן: „וכי נחשדו“.

וקשה עוד מגיטין ל"א ע"א דתנן התם: המניח פירות להיות מפריש עליהם תרומה ומעשרות... מפריש עליהם בחזקת שהם קיימים. ואמאי לא חיישינן שמא אינו בעין? וצריך לומר כריטב"א דהבאנו לעיל, דודאי מניח את הפירות במקום המשתמר, ולכן שרי להפריש, ולפי השיטה דלדעת רש"י בתרומה גדולה החיוב הוא דאורייתא, נצטרך לומר דתרומה היינו תרומת מעשר.

והאמת היא דאפשר לישב את המשנה בגיטין ל"א ע"א דמיירי בעם הארץ, באדם רגיל, ולכן אין מתחשבים בחשש שמא אינו בעין, ואם כן נבוא כך גם לישב את הגמרא בבבא מציעא ל"ח ע"א דהבאנו לעיל, דמיירי בעם הארץ, ולכן אין מתחשבים דחברים לא תורמים מן המוקף, אלא דאי נימא דכל משנה מדברת בפשטות בעם הארץ, יקשה קצת אמאי אומרת הגמרא בעירובין ל' ע"ב: לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף? והלא כשאמר סומכוס שאין מערבין לישראל בתרומה, דבר לעם הארץ! ויש לתרץ דדברה המשנה לפי ענינה, דהתם מדובר על עירוב שמעריבים לישראל, ומי חייש למצות עירוב כולי האי, אם לא חבר? (ואין לתרץ דמיירי בתרומה גדולה

דבעינן בה, „מן המוקף“ וצריך להפרישה — כיון דלשון „לא נחשדו חברים“ קאי על האסור על חבר שמא אינו בעינן).

נשאלת השאלה: לשיטת רש"י דכל מה שאנו רוצים הוא שידע שהפירות שמעשר מהם הן בעינן (אם רק בתרומת מעשר, ואם גם בתרומה גדולה, ולקמן לא אבדיל בין שתי השיטות אלא אם כן יש צורך), האם כל האיסור הוא רק שלא יעשר משם על הפירות שלידי, דאז אם הפירות שם אינם — אישתכח דקא אכיל טבלים, או גם שלא יעשר מהפירות שלידי על שם, דאז הפירות שמעשר נמצאים בעינן? מעירובין ל"ב ע"א משמע דלמרות דמעשר מביתו על הפרי שעם הארץ עומר לקטוף, קוראת לזה הגמרא איסורא, משמע דהאיסור חל גם אם מעשר מהפירות שאני עושה מעשר רחוקים נסביר, דלמרות שרש"י מביא כדוגמא תמיד שהפירות שאני עושה מעשר רחוקים ממני, יאסור הוא גם במקרה שהמעשר הוא לידי, מחשש שמא הפירות המתעשרים אינם בעינן, והמעשר יחשוש שתרם, ויתן את התרומה לכהן, ואשתכח דהכהן יאכל טבלים! נשאל עוד: לפי רש"י — שני פירות בחדר אחד רחוקים זה מזה — האם אני יכול לתרום מזה על זה בידעי ששניהם בעינן? יותר מזה: שנים הנמצאים בקשר טלפוני זה עם זה באילת ובמטולה, והאילתי אומר לחברו שבמטולה — שפירותיו באילת קיימים — האם מותר לתושב מטולה לעשר מפירותיו שבאילת? מסברא נראה שמותר, כיון דידוע שהפירות בעינן, אלא דמוכח מעירובין ל' ע"ב דאמרינן בזה, „לא פלוג רבנן“ ונאסור אם הפירות רחוקים מכאן, גם אם ידוע שהם בעינן, דאי לאו הכי תקשה: אם לא חיישינן לעירוב כשלעצמו שיאבד, אמאי חיישינן לעירוב שיאבד בשעה שאני מפריש ממנו תרומה? אלא על כרחך משמע דגם אם ברור לי שהעירוב לא יאבד, עדיין נאסור לתרום שלא מן המוקף אם הוא לא כאן!

ונראה לענ"ד דודאי ליכא למימר לא פלוג רבנן בעינן זה דהא חזינן את שיטת הריטב"א ושאר ראשונים ברש"י בדבבר המשתמר לדעתו וכן בנפקד לא אסרינן לתרום שלא מן המוקף, והא דעירובין ל' ע"ב דחיישינן שמא יאבד לגבי מעשרות ולגבי עירוב לא חיישינן, היינו משום דגבי עירוב לא גזרו רבנן שמא אינו בעינן, כמו שלא גזרו על עמי הארצות במעשרות, ולכן לא חיישינן שמא יאבד, אלא דחשו רבנן לגבי מעשרות והחמירו על חברים, אבל גבי עירוב נשאר הדין הרגיל דלא חיישינן שמא אינו בעינן.

ולפי זה נראה דמותר להפריש כל היכא דידוע דהפירות קיימים, אבל מה אעשה שרש"י בעירובין ל' ע"ב ד"ה מוקף אומר וז"ל: סמוך, כמו מקיפין בבועי, שסומכים זו לזו ורואים אם דומות זו לזו, וכמו מקפת וקוראה לה שם דמסכת גדה בפרק בתרא. שלא מן המוקף — מדבר שאינו סמוך לו באותו כלי, דהוי מיניה וביה. משמע מרש"י דבעינן מן המוקף שיהיו הפירות באותו כלי (וליכא למימר דמיירי בתרומה גדולה, דהא רש"י מסביר את פירוש המשפט: „לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף“, העולה בודאי לא על תרומה גדולה אלא על תרומת מעשר — לדעת השיטה המחייבת מדאורייתא תרומה גדולה). וכמו כן אומר תוס' בפסחים מ"ו ע"ב בד"ה הואיל ואי בעי מיתשיל עליה, בסו"ד שם, דמשמע מרש"י „דאע"פ שהיה בהן כדי חיוב חלה מתחלה, בעינן צירוף סל להפריש אחת על כולן“, ומסביר המהר"ם וז"ל: נראה לי דדייק זה ממה שפרש"י במתניתין ולאחר אפיה יפריש חלה על כולן וכו' דקסבר ר"א הסל וכו'. ומה צריך רש"י לטעם זה? יפרש דמיירי שיש כאן שיעור חלה וא"צ לצירוף הסל! אלא דצ"ל דסבירא ליה דבכל ענין צריך צירוף סל! עכ"ל. (אמנם היה אפשר לישב

לפי השיטה ברש"י שבתרומה גדולה חייבים מדאורייתא, שמדובר בפסחים בחלה היא כתרומה גדולה לענין זה, ומדאורייתא בעינן מוקף בכלי לדעת רש"י, אבל בעירובין ל' ע"ב אין לתרץ כך, כיון דהתם רש"י מסביר את המשפט: לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, העולה על תרומת מעשר באסור חברים, ולא על תרומה גדולה דהאסור הוא כללי לדעה זו, ועוד, לשיטה ברש"י המחיבת בתרומה גדולה רק חברים קשה גם מפסחים).

לפי האמור לעיל נוכרח לומר דהריטב"א יתריך בבבא מציעא ל"ח ע"א דהיכא דידוע דהפירות בעין או או היכא דמפקיד את הפירות, אפילו אם הם רחוקים, שרי לתרום שלא מן המוקף, אבל שיטת רש"י תהיה דלא פלוג רבנן, ואחרי שהם אמרו דאסור לחבר שמא אינו בעין, אסרו לתרום כל שהטבל והתרומה אינם סמוכים זה לזה, והא דהמפקיד — נוקים בעם הארץ, כדלעיל.

לסכום יוצא דיש לנו בשיטת רש"י שלשה דרכים לדינא:

(א) בתרומה גדולה ובחלה (דהוקשה לתרומה גדולה) בעינן מוקף מדאורייתא מגזרת הכתוב, ובשאר התרומות והמעשרות אסור לחבר לתרום שלא מן המוקף שמא אינו בעין.

(ב) בין בתרומה גדולה בין בשאר תרומות ומעשרות אסור לחבר לתרום שמא אינו בעין.

(ג) בין לפי א בין לפי ב — רש"י מצריך שהפירות יהיו בתוך כלי לפניו, מדין לא פלוג רבנן, והראשונים ההולכים לשיטתו סוברים דאפילו הפירות אינם לפניו כל שידוע שקיימין — מותר להפריש תרו"מ.

שיטת תוספות: גיטין ל' ע"ב: בתרומה גדולה פשוט דיש איסור דאורייתא לתרום שלא מן המוקף — „ממנו“, אבל בתרומת מעשר, דאין איסור דאורייתא, גזרו ביה חכמים אטו תרומה גדולה, והאסור הוא לכולי עלמא, לא רק לחברים; והא דאמרינן בבבא מציעא מ"ט ע"א דישאל שאמר לבן לוי כור מעשר לך בידך, רשאי לעשותו בן לוי תרומה ומעשר על מקום אחר — היינו בערבי שבתות וימים טובים דמותר לתרום שלא מן המוקף, כדאמרינן ביבמות צ"ג ע"א, והא דמקשינן בגיטין ל' ע"ב וכי נחשדו... יש שתי דרכים: (א) נלמד דלא תלינן בחששא מועטת כזו שיתרום בערבי שבתות וימים טובים, אבל בהמפקיד פירות אצל חברו תלינן בחששא מועטת למימר שלא יגע, ד, למה יגע בשאינו שלו, ולא יניחם ויסתלק מן הספק" (רמב"ן בגיטין ל"א ע"א)? (ב) נאמר דהמפקיד — מפקיד לכל אדם, גם לעם הארץ, ואז עלול הוא לתרום שלא מן המוקף, אבל ישראל הנותן תרומת מעשר ללוי, דהיינו נתינת תרו"מ אין נותנים לעם הארץ, ועל החבר שואלים: „וכי נחשדו חברים...?“. למסקנה לשני התירוצים זה שהיות ולא יגע — יכול לעשותו בעה"ב תרו"מ על מקום אחר, היינו רק בשבתות ובימים טובים.

ההיתר שצ"ח תוס' בשבת וביו"ט נלמד ממעשה דרבי ינאי ביבמות צ"ג ע"א, דרבי ינאי עשר בערב שבת מדבר שלא בא לעולם ושלא מן המוקף ועי"ש; ומפרש תוס' שם ד"ה אלא לאו כה"ג, דבשביל אכילת פירות שבת משום עונג שבת — שרי לתרום שלא מן המוקף, ולמדים זאת מדכתיב: למען תלמד ליראה את ה' אֵלֶיךָ כָּל הַיָּמִים — אֵלֵי שְׁבֹתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים, ומבאר תוס' בעירובין ל' ע"ב ד"ה לא נחשדו חברים, דמותר

להפריש שלא מן המוקף רק לשם עונג שבת, ורק במקרה שאין לי פירות אחרים (עי"ש). לדעת רש"י שם, אתא קרא ד"למען תלמד" לאשמעינן דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. מקשה תוס' על רש"י: מאי איריא שבתות וימים טובים אפילו כל הימים אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (דזה מה שהגמרא רצתה להוכיח, דינאי סבירא ליה דכל הימים אדם מקנה דבר שלא בא לעולם)! ומישב הריטב"א, דודאי עצם ההפרשה של רבי ינאי מוכיחה שלדינא אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אלא שרבי ינאי חשב דבכל זאת יש מצוה להפריש מדבר שבא לעולם, וחשש על אי קיום מצוה זו, והביא לו רבי חייא את הפסוק, "למען תלמד" כדי לומר לו דבערבי שבתות עדיף להקנות דבר שלא בא לעולם ולהתענג בשבת.

מקשה רמב"ן על רש"י: לדעת רש"י איך הפריש רבי ינאי שלא מן המוקף? ומתוך הרמב"ן, דודאי מדין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, נעשה הקנין עכשיו, אבל חלות הקנין תחול רק אחר כך ואם כן כשתחול ההפרשה, כשיקבל רבי ינאי את הפירות, יוצר אז, לשיטת רש"י, מצב של מוקף, כיון דידוע דהפירות יגיעו אליו, ולכן ודאי נחשב כאן מפריש מן המוקף, ולשיטת המסבירות ברש"י דתרומה גדולה בעינן מוקף מדאורייתא, צריך לומר על כל פנים שרבי ינאי רק עשר; כמו שנאמר בירושלמי: אי אפשר לגורן שתעקר עד שיתרם, דרגילים לתרום עוד בגורן (גר"א יו"ד סי' של"א ס"ק קי"ח ד"ה מעשרין), דאי לאו הכי, הרי בשעה שקבל רבי ינאי את הפירות, לא יכול היה עדיין לתרום, כיון דביחס לתרומה עדיין היה שלא מן המוקף (וכן כתוב גם בגמ': שקל עשר). מיהו עדיין יקשה על רש"י עצמו דאומר דבעינן צירוף כלי, דאם כן לא הוי מוקף גם כשרבי ינאי קבל את הפירות, כיון דעדיין לא היו מאוחדים עם שאר הפירות שבביתו!

מתוך שחלקו רבי ורשב"ג בעירובין ל"ב ע"א אם ניחא ליה לחבר דליעביד איסורא קלילא או לא, אבל בעם הארץ מודים כולם דאוכלן עראי ומעשרן דמאי, מוכח עכ"פ דעם הארץ נחשד שיעשר שלא מן המוקף, דאי לאו הכי היה צריך לדעת רשב"ג גם בעם הארץ לעשר ודאי כיון דלא נחשדו! לפי זה צריך לומר דאפילו אם יחלק תוס' בגיטין ל' ע"ב בין הא דהמפקיד להא דגיטין, דמיירי בגיטין בשבתות ובימים טובים ובהמפקיד תלינן לחשש מועט, יודה תוס' לדינא לתירוצו השני שם, דיש חילוק בין עם הארץ שנחשד לתלמיד-חכם; וצריך לומר דלא קבל התירוץ הראשון את התירוץ השני, כיון דלא משמע לו דהמפקיד מיירי רק בעם הארץ. לפי זה צריך לומר, דהא דאמרין בעירובין ל' ע"ב לא נחשדו חברים, היינו כיון דודאי מי שערב הוא חבר, וכדלעיל.

בבבא מציעא ל"ח ע"א, בהסבר מחלוקת רב נחמן בר יצחק ורבי יוחנן (ועי"ש) מסבירה הגמרא דרבי יוחנן סובר דרבנן אומרים שלא יגע גם ביותר מכדי חסרונו, דכיון דיותר מכדי חסרונו שכיח, חיישינן שמא ימכור לפני שבעה"ב יפריש, ונמצא בעה"ב אוכל טבלים, אבל לדעת ר' יוחנן, יותר מכדי חסרונו לא שכיח, ולכן בעה"ב מפריש קודם למכירת הפירות, והפירות נמכרים לכהנים בדמי תרומה בזול; וצריך לומר דלמרות דלתירוץ א' בתוס' בגיטין ל' ע"ב בעה"ב יכול להפריש רק בערבי שבתות וימים טובים לפי הגדרים דלעיל, יותר מכדי חסרונו פחות שכיח מזה, וצריך לומר עוד, דלדעת רשב"ג דאומר מוכרן בב"ד ואפילו בבכדי חסרונו (למרות דבבכדי חסרונו מודה רבי יוחנן דאסור כיון דהנפקד מוכר את הפירות לפני שבעה"ב מפריש) —

לא חיישינן כלל שמא בעה"ב יפריש בערבי שבתות וימים טובים, דלזה שיחסר לבעה"ב פירות והוא יפריש שלא מן המוקף, לא חיישינן כלל.

במסכת טבול יום פרק ד' משנה ז' איתא: התורם את הבור ואמר הרי זו תרומה על מנת שתעלה שלום — שלום מן השבר ומן השפיכה, אבל לא מן הטומאה. רבי שמעון אומר: אף מן הטומאה. ע"כ. בתוספתא טבול יום פרק ב' איתא: במה דברים אמורים, בתרומת ראשית של יין ושל שמן, שאין תרומת ראשית ניטלת אלא מן המוקף, אבל בתרומת מעשר ובשאר כל הפירות, הרי זה שלום; וביאר הגר"א על המקום, וז"ל: בתרומת ראשית — פירוש שהיא תרומה גדולה וצריכה לתרום מן המוקף ולפיכך צריך ליקרא לה שם תרומה כשהיא עדיין בבור והשתא מתירא שמא תשבר ותעשה מדומע, ולפיכך תנאי בי"ד וכו', אבל בתרומת מעשר שאינו צריך שתעשה מן המוקף ולפיכך היה יכול לקרוא לה שם תרומה לאחר שהוציא אותה מן הבור, וכיון שהוא קורא לה עכשיו, מסתמא לא איכפת ליה אם תעשה מדומע, ולפיכך ליכא עליה תנאי בי"ד כלל. עכ"ל; והר"ש בפירושו למשנה מוכיח מכאן נגד שיטת תוס', דמוכח מכאן מפורש בתרומת מעשר לא בעינן מוקף אפילו מדרבנן, דאי לאו הכי, אמאי אין מועיל בזה תנאי בי"ד (כיון דרוצה לתרום מן המוקף כפי הדין דרבנן!)? בשלמא בתרומה גדולה, אומר הר"ש, למרות שסגי במוקף אפילו אם יפריש כשהחבית למעלה, כדתנן בסוף פ"ג דמעשר שני: חביות עד שלא גפן תורם מאחד על הכל, מכל מקום רגילים לקרות שם בשעת העלאה כדי לעשות מצוה מן המובחר, ולכן נכללת מצוה מן המובחר זאת בתנאי בי"ד, כי איכפת לו שלא ידמע, ומהדר לקרא שם כשהחבית למטה בגלל המצוה מן המובחר שבזה, ואם כן, הלא בתרומת מעשר (לדעת תוס'), דגזרו אטו תרומה גדולה דאורייתא, יש גם מצוה מן המובחר לתרום כשהחבית למטה, דכל דתקון רבנן — כעין דאורייתא תקון, ואם כן, אמאי מועיל תנאי בי"ד [בשלמא לרמב"ם (דלקמן) ולפרש"י (אפילו נאמר דבעינן שיהיו בכלי אחד) נימא דהמשנה דברה בעמי הארצות, אבל לתוס' דהאסור על כו"ע — קשיא] ? ומתוך הר"ש, דביין ובשמן לא תקון שיתרום מן המוקף, כדי שלא ידמע אם יחזור וישפך לתוך הבור, אבל בפירות תקון, ולכן — בתרומה גדולה דבעינן מדאורייתא מן המוקף הוי תנאי בי"ד ולא ידמע, אבל בתרומת מעשר ביין ובשמן דיש חשש שיתערבו ולא יוכל להפרידם, לא תקון רבנן כלל מן המוקף; וכך, ממשיך הר"ש, אפשר גם להסביר את המשנה בבכורים פ"ב מ"ה, דמיירי ביין ובשמן ולכן לא בעינן התם תרומת מעשר מן המוקף (יש לציון, שמלשון הגר"א בביאורו לתוספתא בטבול יום, וכן מביאור הגר"א על השו"ע לא משמע דלא גזור רבנן בתרומת מעשר — על יין ושמן).

יוצאים לנו, איפוא, מר"ש זה שני דינים:

א) אלו הסוברים דאי בעינן מוקף מדאורייתא פירושו דבעינן דיהיו בבית אחד או בגנה אחת ובהא סגי, יהיו מוכרחים לומר דמצוה מן המובחר עכ"פ להפריש כשהתרומה והטבל סמוכים זה לזה ככל שאפשר (ואין לתרץ דברגע שהוצאתי את החבית מפי הבור והרחקתיה מעט כבר אינה מוקפת לבור, למרות שעדיין יש סכנה שמא תשבר ויפלו הנוזלים לתוך הבור וידמעו ולזה יועיל בתרומה תנאי בי"ד, כי במציאות חייב לתרום בשביל לקים מן המוקף בשעה שיש סכנה שמא תשבר, דהא תנאי בתוספתא דתרומות פ"ג: רבי יוסי אומר: כל בית הגיתות תפוסה אחת; כיצד? ...שתי גיתות לשני בורות — בזמן שכולם תפוסה אחת תורמין ומעשרין מזה על זה.

ע"כ. מוכח להדיא דכל שמוציא יין בבית הגיתות מן הבור מותר לתרמו, ואפילו ירחק מעט, דנחשב עדיין תפוסה אחת, ומן הסתם גם התוספתא מדוברת על גיתות, דהתם יש בורות יין! (ותימה מעט מדוע לא הביא הר"ש את תוספתא זו כדי להוכיח דנחשב מן המוקף, וכנראה היה עדיף לא להביא משנה מפ"ג דמעשר שני המלמדת אותי את העקרון הכללי דלא בעינן נגיעה במוקף — מחביות עד שלא גפן).

ב) בתרומת מעשר יודה תוס' דלא בעינן מן המוקף בנוזלים שמא יתערבו, ובעינן מוקף רק בחומרים שאין בהם חשש דמוע. ומספקא לי האם מותר תמיד לתרום בנוזלים שלא מן המוקף או דמותר רק במקרה כגון „התורם את הבור" דיש חשש שישברו; ומהא דמעמיד הר"ש גם את המשנה בבכורים ביין ובשמן, משמע קצת דההיתר ביין ובשמן הוא תמדי (ועין בר"ש).

לסכום, נראה מתוס' דבתרומה גדולה ובחלה בעינן מן המוקף מדאורייתא, בתרומת מעשר בעינן מדרבנן גזרה אטו תרומה גדולה, בערבי שבתות וימים טובים לא העמידו דבריהם מפני עונג שבת, במקרה ויחסרו לו פירות לשבת אם לא יעשר שלא מן המוקף, ובנוזלים לא גזרו שמא יתערבו וידמעו אם יעשר מן המוקף. בשאר מעשרות נראה דלא גזרינן אטו תרומה גדולה (כרמב"ם לקמן), זאת — כיון דגזרינן על שם של תרומה — תרומת מעשר, אבל לא על מעשרות.

שיטת הרמב"ם: בהלכות תרומות פרק ג' הלכה י"ז ז"ל: אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף. כיצד? היו לו חמשים סאה בבית זה וחמשים סאה בבית אחר לא יפריש מאחד מהם שתי סאין על המאה, שנמצא מפריש ממקום זה על מקום אחר, ואם הפריש שלא מן המוקף — תרומתו תרומה. בהלכה כ' ז"ל: תרומת מעשר מפרישין אותו שלא מן המוקף, שנאמר מכל מעשרותיכם תרימו תרומה, אפילו מעשר אחד במדינה זו ומעשר אחד במדינה אחרת מפריש תרומה מאחד על הכל, ותלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המוקף, ואפילו תרומת מעשר. בהלכות מעשר פרק ג' הלכה ו' ז"ל: מעשרין ממקום זה על מקום אחר ואינו צריך לעשר מן המוקף.

מהר"י קורקוס והרדב"ז בביאורם על הרמב"ם, ומהגר"א בביאורו על השו"ע סי' של"א ס"ק י"ח נראה, דבעינן מוקף, לדעת הרמב"ם, מדאורייתא, אבל בתרומת מעשר גזרו רבנן רק על חברים, שלא יחליפו תרומת מעשר בתרומה גדולה, אבל בשאר מעשרות אף על חברים לא גזרו.

וקשה מגיטין ל"א ע"א מהמשנה שם: המניח פירות להיות מפריש עליהם תרומה ומעשרות... מפריש עליהם בחזקת שהן קיימין; והיה אפשר להעמיד את המשנה בעם הארץ ולומר דתרומה במשנה היינו תרומת מעשר, כדתירוצנו לרש"י לעיל, אבל מהרמב"ם הלכות תרומות פרק ה' הלכה כ"ו משמע לא כך, וז"ל: המניח פירות להיות מפריש עליהן עד שיעשו תרומה, אע"פ שאין מפרישין לכתחילה אלא מן המוקף, אם הפריש — הרי הן בחזקת קיימין. יוצא בפשטות דהרמב"ם לומד דהמשנה בגיטין ל"א מדברת על דיעבד — אם כבר הפריש באסור, מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ויכול לאכול את התרום באיסור; ואמנם, אם לגבי תרומה אומר הרמב"ם כך, הרי שלגבי מעשר בפרק ז' הל' ב' מהלכות מעשר ז"ל: המניח פירות להיות מפריש עליהן מעשרות, מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין, ואוכל ושותה עד שיעשו כל אותן הפירות שהניח — מעשר, ונותנן ללוי. עכ"ל. מסביר הרדב"ז דמתניתין קתני בלשון לכתחילה

ולשון דיעבד כאחד, לכתחילה — משום מעשרות ודיעבד — משום תרומה, ולשון „המניח“, לדעתו, משמע בין לכתחילה בין דיעבד (ועין ברדב"ז).

ואולי אפשר לומר בדרך אחרת קצת, דהמשנה הכוללת בתוכה את כל התרומות והמעשרות, לא התייחסה כרגע כלל לנקודה של הפרשה שלא מן המוקף, והתעלמה ממנה לחלוטין בעסקה בבעיה העקרונית אם בכלל אפשר להפריש ולסמוך שהפירות קיימים. לכן אומרת המשנה דיכול המפריש לסמוך שהם קיימים, ולכן מצד קיומם — יכול להפריש עליהם, אלא מאי? בתרומה יש חסרון צדדי של מן המוקף? אין הכי נמי, תרומה כדאית ליה, ומעשר כדאית ליה, ועל כל פנים אם הפריש תרומה שלא מן המוקף, יכול לסמוך ולאכול את הפירות! באותו ישוב נוכל לישב גם את בבא מציעא מ"ט, ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי. בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר, דאמנם מצד מוקף יש חסרון, כיון דמן הסתם מדובר בחבר (שנהגים למסור רק לו מעשרות), אבל הגמרא שאלה באופן עקרוני אם מותר בכלל ללוי להפריש ולאכול את הפירות שהפריש עליהם מחשש שמא ישראל יחזור בו, ומצד זה אומרת הגמרא דאינו חושש, אלא שיש שוב חסרון צדדי של מן המוקף — אין הכי נמי, אבל עכ"פ יכול הלוי לאכול את הפירות בדיעבד אם הפריש! [גם את רש"י אפשר לישב באותו אופן לגבי הקושיא מהמשנה בגיטין ל"א, ולא חייבים לומר דתרומה התם היינו תרומת מעשר, אלא שאת בבא מציעא מ"ט אין לישב כך, שהרי לרש"י אינו בעין מצד מכירה, ולא התייחסה לשמא אינו בעין שמא נאבד או נרקב וכיוב"ז, כל סבת האסור היא שמא אינו בעין, ולא שייך לומר דהגמרא דנה על חשש שמא אבל לרמב"ם דלומד דהאסור הוא גזרה אטו דאוריתא — שפיר נתרץ כך, בעיקר כשהגמרא גם לא התייחסה לבעיה איך בכלל מותר ללוי להפריש, דהפירות עדיין של ישראל גם אם אינו יכול לחזור בו; ובין אם נעמיד את הסוגיא כריטב"א (בבבא מציעא ל"ח) במכירי כהונה, דאז יכולים להפריש מצד קנין, אבל רק אם יהיו בטוחים שהישראל לא יחזור בו, בין אם לא, רואים דהגמרא לא התייחסה למציאות איך יפריש מצדדים אחרים, אלא מצד שהישראל לא יכול לחזור בו, ואת כל שאר החסרונות בהפרשה זו, כגון קנין הלוי ושלא מן המוקף, נעמיד כבר אנו]. ברם, מהגר"א בסי' של"א ס"ק קי"ח בסו"ד שם, נראה דלמד הרמב"ם את המשנה בגיטין בתרומת מעשר ובמעשרות, והא דתני תרומה היינו תרומת מעשר, ולפי זה דין הרמב"ם לגבי תרומה רק נלמד מהמשנה, ולא כתוב במשנה מפורש אלא מאי שאפשר לכתחילה להפריש מן המוקף, ונעמיד את תרומת מעשר בעם הארץ, כדלעיל, והרמב"ם בהלכות תרומות למד רק מהמשנה דאותו הדין יחול על תרומות במציאות של דיעבד.

את הגמרא בבבא מציעא ל"ח דחיישינן שמא עשאן המפקד תרומה ומעשר על מקום אחר נעמיד בעם הארץ, וכתירוץ ב' בתוס' בגיטין ל' ע"ב. מהגר"א ביו"ד ס"י של"א ס"ק קי"ח נראה דאין לרמב"ם את ההיתר של שבתות וימים טובים, דטוען הגר"א אליבא דהרמב"ם דרבי ינאי רק עשר ולא תרם, כיון דאי אפשר לגורן שתעקר בלא מעשר עד שיתרם, וכדביארנו לעיל לפרש"י. יוצא לסכום, איפא, דלרמב"ם יהיה חיוב דאוריתא לתרום מן המוקף בתרומה גדולה, יהיה חיוב (או מצוה מן המובחר) דרבנן על חברים לתרום מן המוקף בתרומת מעשר, אבל בשאר מעשרות יהיה מותר להפריש שלא מן המוקף גם לחברים. בשו"ע ס"י של"א סעיף כ"ה ז"ל: אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף. כיצד,

היו לו חמשים סאה בבית זה וחמשים סאה בבית אחר לא יפריש מאחד מהם על שניהם, ואם הפריש שלא מן המוקף — תרומתו תרומה. בסעיף כ"ד מוזכר ברמ"א וז"ל: וניטלת שלא מן המוקף ותלמידי חכמים אינם תורמים אלא מן המוקף (על תרומת מעשר), ולפלא דלא מוזכר בשו"ע מאומה על תרומת מעשר. בסעיף נ"א נאמר בשו"ע וז"ל: מעשרין ממקום זה על מקום אחר ואינו צריך לעשר מן המוקף. הש"ך בס"ק מ"ח מסביר דבתרומת מעשר גבי ת"ח הוי מצוה מן המובחר להפריש מן המוקף, אבל מביאור הגר"א ס"ק ס"ח נראה דהוא אסור גמור של ת"ח. והסביר הש"ך בס"ק מ"ט דתרומה גדולה אינה ניטלת שלא מן המוקף כיון דאם יטול תרומה על פירות שלא רואם כאן לידו, כיון דמפריש אותם באומד — יפריש לא במדה שחכמים אמרו להפריש, ויסטה הרבה ממנה בשל טעות באומד; ומקשה דגול מרבבה היכי נקט הש"ך דוקא את טעם הראב"ד לתרומה גדולה? מה גם דלטעם הראב"ד יוצא דהיום דאוקמה אדין דאורייתא אין לחוש לכך כיון דיכול להפריש כמה שרוצה, ואילו לפי שאר הפוסקים דבתרומה גדולה בעינן מוקף מדאורייתא — גם בזמן הזה בעינן מוקף, ובשו"ע לא נזכר כלל שהדין ישתנה בזמן הזה. ופשיטא שהשו"ע סובר כרוב הראשונים דהאיסור בתרומה גדולה הוא מדאורייתא. ולענין הלכה נראה דיש לאסור תרומה גדולה מדאורייתא לכו"ע, ובתרומת מעשר יש לחוש לכתחילה לשיטת התוס' דאסור מדרבנן לכו"ע, מה גם דאין אנו יודעים מהי ההגדרה של ת"ח לענין זה.

ג. מהו מן המוקף, וכיצד יש לתרום כדי שתקרא התרומה מן המוקף: רש"י בסוטה דף ל' ע"א ז"ל: כדי לתרום מן המוקף: מחובר ומקורב. דהיינו: דרישת התורה למוקף היא שהפירות שתורמים מהם יהיו מקורבים ומחוברים לפירות שתורמים עליהם. השאלה היא באיזו מציאות יחשבו הפירות למחוברים ולמקורבים. בתוספתא דתרומות פ"ג איתא: היה מלקט כפי (גפוי) ירק ומניח בגינה — תורם מאחד על הכל. הביא מין אחד ביניהם — תורם מכל אחד ואחד. הביא מיני הרבה בקופה, כרוב למעלה וכרוב למטה ומין אחד באמצע — לא יתרום מן העליון לתחתון אלא אם כן הקיף. ע"כ; ואמרינן עלה בירושלמי פ"ב דתרומות: הדא דתימא בשאין שם חלל, אבל אם יש שם חלל תורמין ומעשרין מזה על זה; וביאר הפני משה וז"ל: כשאין בפרי שבין כרוב לכרוב חלל באמצע, אבל אם יש חלל באותו דבר אחר שבאמצע אינו מפסיק ותורם מזה על זה. ע"כ. דהיינו: הא דאמרינן בברייתא דאם יש מין מפסיק ביניהם נקרא שלא מן המוקף — אם יש חלל באמצע דדרכו כרוב אחד יכול לראות את חברו מכל מקום שבכרוב, נחשב כבר מן המוקף. הר"ש סיריליאו מסביר, לעומת זאת, וז"ל: שאין שם חלל — באמצע, שיכנס המין האחר באמצע, ומשמע שבכונה רצה להפסיק בין כרוב העליון לתחתון, אבל אם יש שם חלל, אימור איתרמי הכי שנכנס המין האחר באמצע. עכ"ל. משמע מדבריו דאם ידע הוא עצמו שאינו מקפיד, למרות דאין חלל באמצע, נחשב למוקף.

השו"ע אינו מזכיר מאומה בענין זה; וברמב"ם הלכות תרומות פרק ג' הלכה י"ט ז"ל: היה מלקט גפוי ירק ומניח בגינה — תורם מאחד על הכל. הביא מין אחד ביניהם תורם מכל אחד ואחד. הביא מיני הרבה בקופה כרוב למעלה וכרוב למטה ומין אחר באמצע — לא יתרום מן העליון על התחתון. לטכום ענין זה נראה דנחשוש לשני הפירושים, ונצריך חלל באמצע שיוכלו

הפירות לראות זה את זה, וחלל באמצע שיוכיח שאינו מקפיד על תערובת שני הכרובים הצדדיים (נראה, אמנם, דכונת הפני משה היא לחלל שבין כרוב לכרוב, וכונת הר"ש היא לחלל שבין הכרובים למין שבאמצע). במקרה שיש חלל לשני הפירושים, יחשבו הכרובים למוקפים.

בהמשך התוספתא דתרומות דלעיל פרק ג' איתא: חמשה צבורין בגורן — תורם מאחד על הכל. אמר ר' יהודה: אימתי, בזמן שעיקר הגורן קיים. אין עיקר הגורן קיים, תורם מכל אחד ואחד. ע"כ. ומובא הענין בירושלמי פרק ב' דתרומות דף ל"ב ע"א, ומבאר הר"ש סיריליאוו וז"ל: ה"ג, כל בית הגרנות אחד. כיצד, היו חמשה וכו' — תפיסת הגורן באמצע שעיקר הגורן קיים, דהיינו למקום שדשין החטים באמצע. ע"כ; וכתב מראה הפנים וז"ל: ועיקר הגורן קיים ר"ל שעשה מעיקר הגורן לאלו חמשה צבורין ועדיין לא התחיל לפנות כלום, והרי זה מן המוקף, אבל אם עיקר הגורן קיים, שכבר פינה ממנו ונשארו אלו חמשה צבורין, אין זה מן המוקף, שעתיד לפנותן גם מהן למקום אחר. עכ"ל. השו"ע אינו מזכיר מאומה בענין זה; וברמב"ם הלכות תרומות פרק ג' הלכה י"ט איתא: ואם הקיף חמשה צבורים בגורן תורם מאחד על הכל בזמן שעיקר הגורן קיים. אין עיקר הגורן קיים, תורם מכל אחד ואחד.

ונראה לענ"ד דשני הפירושים על הירושלמי והתוספתא בענין יכולים להכנס יחדיו לדינא, ואין מניעה שכל אחד לא יודה לשני. אם עיקר הגורן קיים — נקרא בית הגרנות תפוסה אחת, ובודאי שאם אותם חמשה הם עיקר הגורן, יהיו אלה תפוסה אחת, ואין הכי נמי אם הם רק שארית מגורן שלם ואין עיקר גורן המאחד אותם — לא יהיו תפוסה אחת ולא יהיו מן המוקף.

ואיתא עוד בהמשך התוספתא: הכניס פירותיו לתוך ביתו אע"פ שהם מפוזרים תורם מאחד על הכל שתי מגורות בעליה אחת תורם מכל אחד ואחד (כגירסת הגר"א). שקי תבואה ועיגולי דבלה וחביות של גרוגרות, כולן בהקפה אחת — תורמין ומעשרין מזה על זה. ע"כ; ובפשטות נראה, דגם במקרה זה יש חלוק בין אם יש חלל באמצע ובין אם לא, אלא דלפירוש הר"ש סיריליאוו לעיל מהו עיקר הגורן קשה, דהרי עיקר הגורן עצמו מפריד בין חמשת הצבורים! ומתרחץ אמונת יוסף וז"ל: דכיון דעיקר חיוב תרומה בגורן תלי רחמנא כדכתיב כדגן מן הגורן, והגורן אחד הוא, לכך תורמין ומעשרין מזה על זה, שהרי אין לכל אחד ואחד מהם חיוב תרומה בפני עצמו, משא"כ בפירות שבקופה שאין חיוב תרומת הפירות בא מכת הנחתן בקופה; וטוען עוד „אמונת יוסף“, דאפילו בפירות המפוזרים בבית לא חזיגן בשום מקום שאם משהו מפריד ביניהם יחשבו לנפרדים, והסבה היא כיון „דבית נמי חשיב לענין חיוב מעשר כמו גורן... דבית קובע למעשרות... משא"כ בכלי, דלא אחשביה רחמנא לענין חיוב מעשר כלום“. ולכאורה מהי סברת „אמונת יוסף?“ וכי בגלל שבית קובע למעשרות לכן נחשב למצרף את הפירות? והרי, שלא כגורן, החיוב חל על כל פרי ופרי בפני עצמו, אלא דבית כמו שאר דברים הופכים אותו לטבל, אבל מנין לנו שמפני זה יחשב מוקף? ונראה לענ"ד ללכת בדרך אחרת קצת. אין הכי נמי, בגורן לא נחשב עיקר הגורן כמפריד, כיון דהוא הוא המחבר את כל מה שנמצא בשדה, והוי כאילו חמשת הצבורים נמצאים באמצע השדה נוגעים זה בזה כיון שהגורן מצרפן, ודומה לשתי קצות גדיש מחובר, שלא נוכל לומר שהן נפרדות, אבל בבית וכיוב"ו, התם אין שום סבה שהפרי הזר לא יפריד בין שני הפירות, כיון דהפרי עצמו הוא מפריד, ובית יכול לחבר ככלי, ונראה

לפי זה לסכום, שבין הפירות בכלי בין בבית — אם יש פרי באמצע, נקרא שלא מן המוקף, אבל בגורן, אם עיקר הגורן עצמו מפריע, הלא הוא הוא המחבר!
בשו"ע יו"ד סימן של"א סעיף כ"ו, וברמב"ם הלכות תרומות פרק ג' הלכה י"ח איתא: פירות המפוזרים בתוך הבית או שתי אגודות שבבית אחד תורם מאחד על הכל. שקי תבואה ועגולי דבלה וחביות של גרוגרות, אם היו בהקפה אחת — תורם מאחד על הכל. עכ"ל. לגר"א היה גירסא: שתי מגורות בבית אחד תורם מכל אחד ואחד, וביאר הכסף משנה, דלדין הגירסא היא: תורם מכל אחד ואחד, ולרמב"ם צ"ל או שהיתה לו את גירסה אחרת בתוספתא: תורם מאחד על הכל, או שדחה את הבריתא מכה מתניתין דמעשר שני: עד שלא גפן — תורם מאחד על הכל.

בחלה פרק ב' הלכה ח' נאמר: רבי אליעזר אומר: ניטלת מן הטהור על הטמא. כיצד? עיסה טהורה ועיסה טמאה — נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורם חלתה, ונותן פחות מכביצה באמצע כדי שיטול מן המוקף. ע"כ. נראה מכאן, לכאורה, דבשביל מוקף בעינן שיעגו העיסות זו בזו, דאי לא הכי, ירחיק הטהורה מן הטמאה ויתרום! ובירושלמי מסכת חלה דף י"ד ע"א איתא על משנה זו: דבר שהוא מקפיד על תערובתו אין הבית מצטרף, ושאינן מקפיד על תערובתו — הבית מצטרף; דהיינו: הא דאמרינן דצריך נגיעה היינו בעיסה טמאה דהוי מקפיד על תערובתו, אבל בעיסות רגילות לא בעינן נגיעה כיון דהבית מצטרף, אלא שגירסת ספר התרומה בירושלמי היא — במקום בית—כלי (עין תוס' גדה ז' ע"א בתו"י שם), ואז יצא בדבר המקפיד על תערובתו בעינן נגיעה, ושאינו מקפיד על תערובתו, סגי בצירוף כלי.

שיטת רש"י, כמובא בחולין ו' ע"ב וכדמוכח מפסחים מ"ו ע"א כדלעיל, היא דכשם דבעינן צירוף כלי לענין שיעור חלה, כך בעינן צירוף כלי לענין מן המוקף, והוא ודאי יגרוס בירושלמי כגירסת סה"ת (אם נסבור כשיטה המחיבת מדאורייתא בת"ג — לרש"י). שיטת ר"י, המובאת בתוס' פסחים מ"ו ע"ב ד"ה הואיל בסו"ד שם היא, דבעינן למוקף גם צירוף כלי וגם נגיעה. לפי זה יש לגרוס בירושלמי כלי, וצריך לומר לפיו דתלמוד בבלי בעי נגיעה מהמשנה בטבול יום דלעיל, ובנוסף לכך בעינן צירוף סל, כדדייקינן מרש"י שפירש את ר' אליעזר בפסחים מ"ו ע"א, והבבלי יחלוק על הירושלמי. ברם, לית לן הוכחה דאכן חולק הבבלי על הירושלמי בזה.

שיטת הרא"ש בהלכות חלה היא ד, אפילו נגיעה לא בעינן, רק שיהיו סמוכות זו לזו בפנינו, וכהא דאמר עלה בירושלמי: חמשה שקין בגורן תורם ומעשר מזו על זו. ע"כ: ומביא ראייה לדבריו ממתניתין דמעשר שני: חביות עד שלא גפן תורם ומעשר מזו על זו, ובירושלמי יגרס הרא"ש בית, או נסביר כר"ש במעשר שני פרק ג' הלכה י"ב דהא דכתב דאין הכלי מצטרף, לאו למימרא דבעינן צירוף כלי, אלא למימרא דבדבר המקפיד על תערובתו אפילו צירוף כלי לא מהני, אבל אין הכי נמי בדבר שאינו מקפיד, אפילו צירוף כלי לא בעינן (וכן הגר"א דהולך בשיטת הרא"ש גורס בירושלמי בית).

להלכה פוסק ביאור הגר"א סי' שכ"ה ס"ק ח' כרא"ש, דלא בעינן אפילו נגיעה בדבר שאינו מקפיד על תערובתו, אבל בדבר המקפיד על תערובתו — בעינן נגיעה בלבד.

בתוספתא דמעשר שני פרק ב' גבי קנקנים איתא: במה דברים אמורים בשל יין, אבל בשל ציר ושל חומץ ושל מורייס ושל שמן ושל דבש... בין גפס בין שלא

גפם, תורם מאחד על הכל. ע"כ; ובירושלמי דמעשר שני דף כ' ע"א איתא: אם עד שלא גפן קרא שם, תורם מאחד על הכל, ואם משגפם קרא שם, תורם מכל אחד ואחד. במה דברים אמורים בשל יין, אבל בשל שמן בין עד שלא גפן בין משגפן תורם מאחד על הכל. ע"כ. היינו, מובא הבדל בין יין ושמון, דביין אם סוגר את החבית, אינו יכול לתרום עד שיפתח כיון שאינו מן המוקף, אבל בשמן לא בעינן שיפתח. בטעם הדבר נחלקו. הר"ש סיריליאוו על הירושלמי שם אומר דין הוה כדבר המקפיד על תערובתו, דכיון דמקפיד לסגרו כדי שלא יחמיץ, נעשית כל חבית יחידה בפני עצמה, ולשם שיתוף החביות צריך לפתחן שוב, אבל שמן סוגרים רק כדי שלא ישפך ולכן נקרא מוקף גם אם הוא סגור. הפני משה מסביר וז"ל: דבשל שמן אין הקנקן טפל לו לפי שאין דרך למכור השמן עם הקנקן, לפיכך לעולם חשוב הוא בפני עצמו, וכן לענין תרומה לא חשוב כל קנקן וקנקן הסתום להיות נטפל לשמן שבו, ולפיכך לעולם עולות באחד ומאה ותורם מאחד על הכל. ע"כ; כלומר: היות והדרך ביין היא למכור את היין עם החבית, לכן חשובה כל חבית וחבית בפני עצמה ברגע שגפה, אבל בשמן — דרך הוא למכור השמן כשלעצמו בלא הקנקן, ולכן גם אם אסגור, לא יחשב השמן בפני עצמו.

הרמב"ם בהלכות תרומות פרק ג' הלכה י"ח וז"ל: חביות של יין — עד שלא סתם את פיהן, תורם מאחד על הכל, משסתם — תורם מכל אחת ואחת. בשו"ע סימן של"א סעיף כ"ו העתיק את לשון הרמב"ם והשמיט יין, ומראה כהן גורס בשו"ע יין. הגר"א בסימן שכ"ד ס"ק ח' מחלק בין חביות שלא גפן לחביות שגפן, ומשמע מדבריו שם דכל חבית שגפה תהיה אסורה, בין של יין בין של שמן, ותימה רבה על הגר"א, אמאי לא נחית לחלוק התוספתא והירושלמי בין יין לשמן? לסכום נראה דנתיר בשמן וכיוצא בו, כתוספתא וכירושלמי לאפוקי מהגר"א, אלא דנחשוש לשני הפירושים בירושלמי שהבאנו לעיל. כלומר: כל קופסת שמורים או בקבוק המשמר, שדרך בני אדם לסגור כדי שלא יחמיצו, או כל כלי שרגיל המוכר למכור את אותו הכלי שקבל — לקונה ולא לשים בכלי אחר — צריך לפתוח את הכלי כדי לתרום מן המוקף. רק במדה וחסרים שני תנאים אלה יותר לתרום כשהבקבוק סגור.

ד. דינים שונים במוקף, סכום:

האם בעינן מוקף בכל שלבי ההפרשה — מקריאת שם ועד לחלות או לא? במסכת חלה פרק ב' משנה ח' נאמר: גיטלת מן הטהור על הטמא — כיצד? עיסה טהורה ועיסה טמאה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורם חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע כדי שיטול מן המוקף. ע"כ; ואקשינן בסוטה דף ל' ע"א: והתניא כביצה, ותרצינן ג' תירוצים: או דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו, ומחלוקת הבריתות היא אם שני עושה שלישי בחולין, או דכולי עלמא שני אינו עושה שלישי בחולין, ופליגי אם חולין הטבולין לחלה כחלה דמו, או דכולי עלמא שני אינו עושה שלישי בחולין וחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו, ופליגי אי מוכח לגרום טומאה לחולין שבא"י; ומקשה תוס' בנדה ז' ע"א, דלעיל משמע דלא בעינן מוקף בשעת קריאת שם, דאי בעינן, יקשה איך אומרת הבריתא דנותן חביצה באמצע, והלא תטמא החלה כשיקרא לה שם חלה, ואילו במשנה בטבול יום פרק ד' משנה ב' משמע דבעינן הקפה בשעת קריאת שם, דתנן: אשה שהיא טבולת יום לשה את העיסה וקוצה הימנה חלתה ומקיפה בכפישה

או באנהותא, ומקפת וקורא לה שם! מתרץ תוס' דבאמת בעינן מוקף בשעת קריאת שם, ומתניתין דחלה מיירי כשמפריש רק מחלק מהעיסה הטהורה חלה, ולכן לא יטמא כשיקרא שם. הר"ש בטבול יום מתרץ בענין ג' תירוצים: א) בעינן מוקף בשעת קריאת שם, ומיירי כשמתנה בשעת קריאת שם: הרי זו חלה לאחר שתפרד מהטמאה. ב) לא בעינן מוקף בשעת קריאת שם, ובטבול יום מכריחים את האשה להקיף כדי שתזכור לא לקרוא שם בשעה שנוגעת בידיה בעיסה. ג) לא בעינן מוקף בשעת קריאת שם, והא דמצריכים הקפה לאשה שהיא טבולת יום — דכיון דכלי מפריד — בעינן הקפה נוספת.

חזינן דאיכא פלוגתא יסודית בין התירוצים אם בעינן מוקף בשעת קריאת שם, או סגי שהיו מחוברים לפני כן, ועוד: אם מתנה — הרי זו חלה לכשיפרד, האם בעינן מוקף גם בשעת החלות או לא? מתירץ הרמב"ן על רש"י ביבמות צ"ג ע"א אמאי לא חשש ר' ינאי למוקף, דמתרץ דכיון דתחול ההפרשה רק כשהפירות יהיו ביד רבי ינאי ואז גם יהיה מוקף — משמע שלכשהפריש קודם לכן לא בעי הרמב"ן מוקף. ונראה דנקל במחלוקת רבוותא זו כבכל ספק. בדאורייתא — לחומרא, ובדרבנן — לקולא.

האם בעינן שכל הפירות כולם יהיו בשעת ההפרשה כדי שיהיה מן המוקף, או צריך רק נציגים מהם, ובכך סגי?

בביצה ט' ע"א איתא: אמר שמואל, חלת חו"ל אוכל והולך ואחר כך מפריש, ומביא הרא"ש שם מחלוקת אם בעינן שישאיר מעט יותר מכמות ההפרשה, משום ראשית-שצריך שיהיו שיריה ניכרים, או לא, ובסו"ד שם ז"ל: ומיהו מוקף ודאי לא בעינן, מדשריא אוכל והולך ואחר"ך מפריש, כלומר: גם אם נאמר דנשאר מעט יותר מכמות החלה, אין זה נקרא מן המוקף, ומדשריא רבנן לאכול ואח"כ להפריש — משמע דבחלת חו"ל לא בעינן מן המוקף. הר"ן אומר לענין זה ז"ל: וכתב ר"ת ז"ל דמהא שמעינן שאין צריך להפריש מן המוקף בחלת חו"ל, אבל יש מי שאומר שצריך להניח לבסוף יותר משיעור חלה כדי שיפריש מן המוקף. עכ"ל; והסביר הקרבן נתנאל דהרא"ש והר"ן פליגי בעקרון האם בעינן שיהיו כל הפירות לפנינו במן המוקף או סגי בכמה פירות שיהיו נציגים, וכבר נקרא מן המוקף, כמו חלת חו"ל, דאוכל והולך ואח"כ מפריש, ובשביל מוקף מספיק שישיר קצת לבסוף, למרות שכל החלה שמפריש עליה כבר בבטנו.

בטור וברמ"א באורה חיים סימן תנ"ז נאמר מצד אחד שחלת חו"ל בעינן מוקף, ומצד שני שרי לאכול ואח"כ להפריש, משמע ודאי לא כדעת הרא"ש, אבל עדיין לא משמע כר"ן דלעיל, דאפשר דאיתא לרמ"א כתירוצ' תוס' בנדה ז' ע"א דאמנם בעינן בחלת חו"ל מוקף, אבל מקלינן בה, דאם היתה מחוברת לפני ההפרשה לא בעינן מוקף בשעת ההפרשה, ולפי זה אפשר דלכן אוכל והולך ואח"כ מפריש.

ונראה דמספק נלך גם כאן בדאורייתא לחומרא ובדרבנן לקולא.

לסכום הנשוא כולו נוכל לומר דאסור מן המוקף בתרומה גדולה הוא מדאורייתא מהפסוק ממנו, ויש אומרים שמדרבנן; אסור מן המוקף בתרומת מעשר הוא מדרבנן, או על כולי עלמא גזרה אטו תרומה גדולה — ואז נתיר בערבי שבתות וימים טובים, וכן בכל הנוזלים כדלעיל — או על תלמיד חכם, גזרה אטו תרומה גדולה (או שמא אינו בעין או כדי שדיק בהפרשה); בשאר מעשרות אין אסור מן המוקף כלל, לדעת רוב

הראשונים, ויש אומרים שחל איסור על תלמיד חכם, ויש אומרים שחל על כולי עלמא. לרוב השיטות מצוה מן המובחר לתרום כשהפירות סמוכים ככל שאפשר.

הפרשה מן המוקף תתכן במקרים הבאים :

פירות המפוזרים בתוך הבית, או ירקות הנאספים בגנה, או תבואה בגורן, כשעיקר הגורן מהוה גורם צירופן — יקראו מן המוקף, זאת — בתנאי שלא יפרידו עצמם זרים (או סוג שונה של ירק או פרי) בין הפירות.

פירות הנמצאים בכלי, יצטרכו הכלים להשיק זה לזה כדי שיוכל לתרום מן המוקף. במקרה שהכלי סגור — באופן שאם יפתח יתקלקל, ולכן מקפידים לסגרו, או שרגיל המוכר למכור לקונה באותו הכלי, יש לפתוח את הכלי לפני ההפרשה כדי שתהיה זו הפרשה מן המוקף.

לסיום, אמרינו לעיל דלומדים שאם תרם תרומתו תרומה מ,,ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו", כשם שלומדים לגבי תרומה מן הרע על היפה; ובתמורה ה' ע"א מקשה הגמרא על רבא: אמאי תרומתו תרומה במן הרע על היפה? הלא אי עביד לא מהני! ומתוצת, דילפינו מ,,לא תשאו עליו חטא", ומקשה תוס' שם: לדעת רבא, איך הוכחנו דתרומתו תרומה מהא דכתיב נשיאות חטא, אימא דחוטא משום דעבר אמימרא דרחמנא, למרות דאין תרומתו תרומה! ומתריך דמדהדגישה התורה שנית אסור הרמת הרע עם נשיאות החטא, משמע דתרומתו תרומה.

רבי חיים מבריסק חוקר: מה האסור במן הרע על היפה? האם יש חיוב לתרום מן היפה, או יש אסור לתרום מן הרע? ונפקא מינה אילו היה יכול לתרום שנית אם כבר תרם, דאי יש חיוב לתרום מן היפה, יתרום שנית מן היפה ואינו עובר על האסור, אבל אם יש אסור לתרום מן הרע — כבר תרם מן הרע ועבר על האסור. ונראה, אומר הרב, שיש חיוב לתרום מן היפה, כמו שאכן כתוב: בהרימכם את חלבו ממנו, ועל כן, אם תרם מן הרע ולא הועילה התרומה, הלא לא עבר על האיסור, כיון דיכול לתרום שנית מן היפה! ואם כן לא קשיא מידי קושיית התוס', דאי נימא דאין תרומתו תרומה, ויכול לתרום שוב מן היפה, לא עבר על איסור, דתרומה מן הרע אינה כלל איסור, ואת החיוב לתרום מן היפה יוכל עוד לקיים, כיון דאין תרומתו תרומה! אלא משמע. אומרת הגמרא, שתרומתו תרומה. לפי זה נוכל לחקור באותו אופן גם לענין מוקף: האם יש חיוב לתרום מן המוקף, או יש איסור לתרום שלא מן המוקף? בנדה ע"א ע"ב גבי יושבת על דם טהור הקוצה חלה, אומרת הגמרא דמצוה לתרום מן המוקף, משמע מכאן דהחיוב הוא לתרום מן המוקף, ואם כן שוב, אם אין תרומתו תרומה, אפילו אי נימא כרבא דתמיד לקי כיון דעבר אמימרא דרחמנא, הכא לא עבר מידי, כיון דיכול עדיין לתרום מן המוקף אם אין תרומתו תרומה, ולכן שפיר יליף מ,,לא תשאו עליו חטא" דתרומתו תרומה, ולכן גם מתבטאת הגמרא בנדה: מצוה לתרום מן המוקף, ולא: אסור לתרום שלא מן המוקף, דה,,ממנו" תחיל בחיוב לתרום מן המוקף. וממילא בא האסור לתרום שלא מן המוקף.